

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Διπλωματική Εργασία II

Σύγχρονες τάσεις στη Μουσική Παιδαγωγική

**Τρόποι διαχείρισης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας εν μέσω πανδημίας στο
ελληνικό σχολείο: Απόψεις καθηγητών μουσικής**

Χειμαριώτη Μαρία

M2015050

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Μίτση Ακογιούνογλου

Επιτροπή αξιολόγησης: Μίτση Ακογιούνογλου, Ζωή Διονυσίου, Ιωάννα Ετμεκτσόγλου

Ιούνιος, 2021

Τίτλος: Τρόποι διαχείρισης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας εν μέσω πανδημίας στο ελληνικό σχολείο:
Απόψεις καθηγητών μουσικής
© 2021 Μαρία Χειμαριώτη
ALL RIGHTS RESERVED

Απαγορεύεται η δημοσίευση και η ολική ή μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση κατά παράφραση ή διασκευή του υλικού αυτής της έκδοσης και η με οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή (φωτοτυπία, ηλεκτρονική ή μηχανική αναπαραγωγή, καταγραφή σε ηλεκτρονικό σύστημα ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο), σύμφωνα με τον νόμο 2121/93 και τους λοιπούς κανόνες Δικαίου περί Πνευματικής ιδιοκτησίας, χωρίς την έγγραφη άδεια της συγγραφέως. Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως εκ μέρους του Τμήματος (Ν.5343/32 αρ.202 παρ.2).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	4
Εισαγωγή.....	6
Θεωρητικό πλαίσιο.....	7
Οι αλλαγές στο εκπαιδευτικό τοπίο εν μέσω πανδημίας στην Ελλάδα.....	7
Οι αλλαγές στο εκπαιδευτικό τοπίο σε άλλες χώρες.....	8
Η διαμόρφωση του μαθήματος της μουσικής εν μέσω πανδημίας.....	9
Αλλαγές στη μουσική διδασκαλία- μάθηση.....	13
Μεθοδολογία.....	17
Ποιοτική έρευνα.....	17
Παρουσίαση της ταυτότητας του δείγματος.....	17
Θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων.....	18
Συμπεράσματα.....	27
Βιβλιογραφία.....	30
Παράρτημα Ι: Ερωτήσεις ημιδομημένων συνεντεύξεων.....	34
Παράρτημα ΙΙ: Έντυπο συναίνεσης.....	35

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει τίτλο: «Τρόποι διαχείρισης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας εν μέσω πανδημίας στο ελληνικό σχολείο: Απόψεις καθηγητών μουσικής». Μια έρευνα που μελετάει ένα επίκαιρο ζήτημα που αφορά τις συνέπειες της πανδημίας της Covid-19 στη διδασκαλία της μουσικής. Η βιβλιογραφία που έχει επιλεγεί, καταγράφει τις αλλαγές στο εκπαιδευτικό τοπίο στη χώρα μας, όπως επίσης και τις αλλαγές στο εκπαιδευτικό τοπίο άλλων χωρών. Επιπλέον, εξετάζει το πώς διαμορφώθηκε το μάθημα της μουσικής και αναδεικνύει τις αλλαγές που επέφερε η Covid-19 στη μουσική διδασκαλία. Μέσα από συνεντεύξεις με καθηγητές μουσικής, τονίζονται τα ζητήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, ποιες αλλαγές κατέγραψαν και ποιες δυσκολίες αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί. Επίσης, τονίζονται οι τρόποι επικοινωνίας και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν κατά το διάστημα της τηλεκπαίδευσης, οι ανάγκες και τα συναισθήματα των καθηγητών. Οι απόψεις των συμμετεχόντων οδηγούν σε ενδιαφέροντα και χρήσιμα συμπεράσματα, τα οποία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για περαιτέρω έρευνα. Αφορμή για την επιλογή του θέματος αυτού και της παρούσας έρευνας είναι οι πρωτοφανείς αλλαγές που έχουμε υποστεί στις ζωές μας από τον Μάρτιο του 2020 και ένα χρόνο μετά συνεχίζουμε να προσαρmozόμαστε στις νέες συνθήκες που επέφερε η πανδημία του κορονοϊού.

Λέξεις κλειδιά: Μάθημα μουσικής, Πανδημία, Τηλεκπαίδευση, Εκπαιδευτικοί

ABSTRACT

This thesis is entitled: "Ways to manage distance learning in the midst of a pandemic in the Greek school: Views of music teachers". It is a research that studies the topical issue of the consequences of the Covid 19 pandemic on music teaching. The literature selected documents the changes in the educational landscape both in our country and in other countries. It also examines how music education has been shaped and highlights the changes that Covid 19 brought about in music teaching. Through interviews with music teachers, it reveals the issues that arose during distance teaching, the changes they recorded and the difficulties teachers faced. The ways of communication, the tools used in the tele-education and the needs and feelings of the teachers are also mentioned. The views of the participants led to interesting and useful conclusions , which can be used for further research. The reason for choosing and researching this topic was the unprecedented changes that we have undergone in our lives since March 2020 and one year later we are still adapting to these new conditions imposed by the pandemic

Key words: Music lesson, Pandemic, Teachers, Tele-education

Εισαγωγή

Στις αρχές του 2020 βρεθήκαμε αντιμέτωποι με μια απρόβλεπτη κατάσταση, έναν ιό, μια πανδημία την Covid-19, η οποία άλλαξε τη ζωή μας και τους ρυθμούς μας. Ένα χρόνο μετά, οι επιπτώσεις της πανδημίας αυτής παραμένουν στην καθημερινότητά μας, ενώ τα νέα μέτρα που έχουν παρθεί και οι νέες συνθήκες, έχουν αφήσει αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ζωής μας, σε οικονομικό, κοινωνικό, προσωπικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Μαζί με όλα αυτά και η εκπαίδευση, εκπαιδευτικοί και μαθητές, κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις, να έρθουν σε επαφή με την τεχνολογία, να μπει στην καθημερινότητα όλων η εξ' αποστάσεως διδασκαλία. Σε εθνικό επίπεδο πολλές κυβερνήσεις έκλεισαν προσωρινά τα σχολεία και τα πανεπιστήμια στην προσπάθεια να περιοριστεί η εξάπλωση της πανδημίας, κάτι που επηρέασε εκατοντάδες εκατομμύρια μαθητές (UNESCO, 2020). Για το ζήτημα αυτό, με δημοσιεύσεις της η UNESCO (2020), αναφέρει πως πρόκειται για μια παγκόσμια κρίση που αφορά τη δημόσια υγεία, υπενθυμίζοντας τη δύναμη του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της αλληλεγγύης και της επαφής μεταξύ των ανθρώπων σε μια εποχή που όλοι μένουμε σπίτι. Με κύριο μέσο την τεχνολογία, καλούμαστε να συνεχίσουμε τη διαδικασία της μάθησης με καινούριες μεθόδους αλλά και να αποφύγουμε την κοινωνική απομόνωση (Johnson & Merrick, 2020).

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας, είναι μέσω της έρευνας για τη πρωτόγνωρη κατάσταση της πανδημίας και των νέων τρόπων διδασκαλίας, να διερευνηθούν κυρίως οι απόψεις και τα συναισθήματα των άμεσα εμπλεκομένων, των καθηγητών της μουσικής. Πώς άλλαξε το εκπαιδευτικό τοπίο εν μέσω πανδημίας στη χώρα μας και πώς αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί μουσικής το εξ' αποστάσεως μάθημα;

Το πρώτο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει τη θεωρητική διερεύνηση και επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, σε μια προσπάθεια για την ανίχνευση του πλαισίου των ερευνητικών ερωτημάτων. Στη συνέχεια γίνεται η παράθεση, η περιγραφή και η ανάπτυξη των κατηγοριών που προέκυψαν από τη θεματική ανάλυση των ημι-δομημένων συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν σε καθηγητές, αλλά και γενικότερα συμπεράσματα που αφορούν στους σκοπούς της εργασίας.

Οι αλλαγές στο εκπαιδευτικό τοπίο εν μέσω πανδημίας στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η γνώση χρήσης του Διαδικτύου και η εξέλιξη της τεχνολογίας έχουν συνδράμει θετικά στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση ορίζεται η εκπαίδευση που βασισμένη σε κάποιον φορέα ή ίδρυμα αντικαθιστά τον δια ζώσης τρόπο διδασκαλίας με διαδραστικά συστήματα τηλεπικοινωνιών στα οποία συνδέονται μαθητές και εκπαιδευτικοί (Blackburn & Hewitt, 2020). Είναι σημαντικό να τονιστεί η παράμετρος που αφορά τον φορέα ή το ίδρυμα, κάτι που διακρίνει την εξ αποστάσεως διδασκαλία από την αυτομάθηση. Στην περίπτωση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας υπάρχει ένας διδάσκοντας ή μία διδάσκουσα που αναλαμβάνει τη διδασκαλία και δεν καλείται ο μαθητής να προβεί στην αναζήτηση απόκτησης γνώσεων μόνος του. Επιπρόσθετα, υπάρχει διάκριση μαθητή και εκπαιδευτικού, η οποία δεν αφορά μόνο την θέση τους στην αίθουσα διδασκαλίας, αλλά και τη γεωγραφική τους θέση, καθώς μπορούν να επιτύχουν τη διδασκαλία όντας σε διαφορετικά σημεία. Στην περίπτωση δε της ασύγχρονης διδασκαλίας βρίσκονται και σε διαφορετικό χρόνο. Σημαντική είναι και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών που φέρει πολλά οφέλη χωρίς όμως να είναι απαραίτητη από την στιγμή που η διδασκαλία γίνεται με την ασύγχρονη μέθοδο. Τέλος, όταν γίνεται αναφορά σε τηλεπικοινωνιακά συστήματα, αυτά σχετίζονται με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, τηλεόρασης και Διαδικτύου (Σφαντού, 2020).

Παρά το γεγονός ότι η τεχνολογία συνεχώς εξελίσσεται και εμφανίζονται όλο και περισσότερα εργαλεία μάθησης στις πλατφόρμες που έχουν δημιουργηθεί, φαίνεται ότι οι κοινωνίες δεν είναι ακόμα έτοιμες να δεχτούν μία από απόσταση εκπαίδευση στο σύνολό της (Akoyunoglou & Domnina, 2021). Πιο συγκεκριμένα, τα εκπαιδευτικά εργαλεία που έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί έχουν κυρίως συμπληρωματικό σκοπό, χωρίς να αντικαθιστούν την διά ζώσης εκπαίδευση. Στην περίπτωση της Ελλάδας, στις 11 Μαρτίου 2020 τα δημόσια και τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα ανέστειλαν τη δια ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία μετά από σχετική ανακοίνωση της κυβέρνησης, προκειμένου να περιοριστεί ο αριθμός των κρουσμάτων και να αντιμετωπιστεί η πανδημία της COVID-19 (ΦΕΚ Αριθμ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 16838). Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων παρείχε δωρεάν στις σχολικές μονάδες τη χρήση της πλατφόρμας Webex της εταιρείας Cisco Systems για τη σύγχρονη μέθοδο διδασκαλίας κατά την οποία έχει αλληλεπίδραση ο μαθητής με τους υπόλοιπους συμμαθητές του, αλλά και με τον

εκπαιδευτικό. Στον τομέα της ασύγχρονης μεθόδου έγινε πρόταση για ηλεκτρονικά βιβλία και ψηφιακό υλικό ανάλογα με τις υπάρχουσες δομές της κάθε βαθμίδας (Kivi et al., 2021).

Σύμφωνα με τον Τζιφόπουλο (2020) οι εκπαιδευτικοί ήταν περισσότερο καταρτισμένοι στην εξ αποστάσεως διδασκαλία σε σχέση με τους μαθητές και αυτό λόγω των διαφόρων εκπαιδευτικών σεμιναρίων που είχαν παρακολουθήσει. Αρκετοί μάλιστα ενθάρρυναν τους μαθητές να μελετήσουν μόνοι τους και να αξιολογούν την απόδοσή τους, με σκοπό την δημιουργία αισθήματος ευθύνης απέναντι σε αυτό που έκαναν. Στην Ελλάδα, πέρα από τις οδηγίες που δόθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων σχετικά με τη χρήση της προτεινόμενης πλατφόρμας δεν υπήρξαν επιπλέον βοηθήματα. Οι μαθητές δεν ήταν τόσο εξοικειωμένοι με την πλατφόρμα και με τη χρήση των εργαλείων μάθησης. Σε αρκετές περιπτώσεις αντιμετώπιζαν και ουσιαστικά προβλήματα όπως είναι η αδυναμία πρόσβασης στο Διαδίκτυο ή το γεγονός ότι δεν διέθεταν ηλεκτρονικό υπολογιστή (Σφαντού, 2020).

Οι αλλαγές στο εκπαιδευτικό τοπίο σε άλλες χώρες

Όπως προκύπτει από τις ανακοινώσεις της Unesco (2020) οι τεχνολογικά αναπτυγμένες χώρες ήταν περισσότερο προετοιμασμένες για αυτό του είδους την διδασκαλία από ότι οι λιγότερο ή ακόμα και καθόλου αναπτυγμένες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Κίνας (Huang et al., 2020) που με το πρόγραμμα «Αναστολή μαθημάτων στις τάξεις χωρίς διακοπή της μάθησης» κατάφερε να επιτύχει τη διδασκαλία από απόσταση σε πάνω από 270 εκατομμύρια μαθητές. Αξιοποιήθηκαν πάρα πολλοί πόροι για να πραγματοποιηθεί αυτό το εγχείρημα, καθώς στη διάθεση της εκπαίδευσης δόθηκαν: μία δωρεάν διαδικτυακή πλατφόρμα για τα μαθήματα σύγχρονης διδασκαλίας, προγράμματα στην τηλεόραση, πλατφόρμες από πανεπιστήμια και άλλα ιδρύματα που ενθάρρυναν την εκπαίδευση και ήταν ανοιχτά στο κοινό, και οργανώθηκαν λεπτομερείς ηλεκτρονικοί οδηγοί για τη χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας οι οποίοι ήταν στη διάθεση όλων των διδασκόντων. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση η κυβέρνηση της Κίνας παρείχε πολλές διαφορετικές πλατφόρμες ώστε να καλυφθούν όσο καλύτερα γινόταν οι απαιτήσεις της κάθε σχολής. Στόχος ήταν να καταστεί πιο εύκολη η διδασκαλία στις παρούσες συνθήκες τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές (Huang et al., 2020).

Στην Αυστρία η κυβέρνηση φρόντισε επίσης για τη χρήση εναλλακτικών μεθόδων μάθησης (Blackburn & Hewitt, 2020). Πρώτα από όλα, στο δημόσιο κανάλι ORF 1

προβλήθηκαν μαθήματα ανάλογα με τη βαθμίδα μάθησης και το επίπεδο των μαθητών και οργανώθηκε συγκεκριμένο πρόγραμμα το οποίο απευθυνόταν σε μαθητές μεγαλύτερους των δέκα ετών που είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απορίες τους και να βοηθήσουν συμμαθητές τους στην επίλυση αποριών με τη χρήση μηνυμάτων και βιντεοσκοπήσεων. Δόθηκαν εκτενείς οδηγίες στους διδάσκοντες και δημιουργήθηκε μία Πύλη Υπηρεσιών Εξ Αποστάσεως εκπαίδευσης για τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων (Blackburn, 2017). Παρόμοια τακτική ακολούθησε και η Ισπανία που διέθεσε στους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και στις οικογένειές τους αρκετούς τύπους πόρων (εκπαιδευτικές πλατφόρμες, αρχεία, podcast, διαδραστικές ασκήσεις, ομαδικά γκρουπ) στο διαδίκτυο, όπως επίσης δημιουργήθηκαν και προβλήθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα στη δημόσια τηλεόραση (Σφαντού, 2020).

Η Φιλανδία αποτελεί μία ακόμα ξεχωριστή περίπτωση, καθώς χρησιμοποίησε εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας πέρα από τη χρήση πλατφόρμας μάθησης (Nichols, 2020). Είναι σημαντικό να τονιστεί πως εικονικά περιβάλλοντα αξιοποιούνται στον τομέα της μάθησης ακόμα και σε συνδυασμό με τη δια ζώσης διδασκαλία. Πέρα από τα ψηφιακά εργαλεία ενισχύθηκε και η ανεξάρτητη μελέτη, ενώ η κυβέρνηση φρόντισε να καταστήσει σαφές ότι ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε μαθήματος θα προσαρμόσει ο/η καθηγητής/τρια την μέθοδο διδασκαλίας. Επίσης διευκρινίστηκε πως είναι αναγκαίο να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό διαφορετικές πλατφόρμες, ώστε να διευκολύνεται η ευκολότερη και ορθότερη κατανόηση του μαθήματος (Johnson, 2020). Τέλος, εικονικό περιβάλλον αίθουσας χρησιμοποίησε και η Κροατία για τους μαθητές 6-10 ετών που η διεξαγωγή μαθημάτων τους γινόταν μέσω της τηλεόρασης και μετά από επικοινωνία με τους γονείς. Εναλλακτικές πλατφόρμες ήταν διαθέσιμες για την επίλυση των αποριών τους από τους εκπαιδευτικούς (Σφαντού, 2020).

Η διαμόρφωση του μαθήματος της μουσικής εν μέσω πανδημίας

Η διδασκαλία μουσικής στο Διαδίκτυο είναι διαφορετική από τη δια ζώσης, καθώς περιλαμβάνει την κατανόηση των πιο αποτελεσματικών συστατικών για τη διδασκαλία της μουσικής σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον και τη φιλοσοφία της διδασκαλίας που υποστηρίζει την υιοθέτηση. Συνεπώς, απαιτεί την αναγνώριση της σημασίας της διαδικτυακής μάθησης για τη βιωσιμότητα και τη δυνατότητα κλιμάκωσης της μουσικής εκπαίδευσης και μια αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο τα μουσικά προγράμματα ενσωματώνονται στις διαδικτυακές τάξεις (Johnson, 2020).

Θα ήταν καλό να δοθεί βάση σε κρίσιμα στοιχεία, όπως είναι η προσέγγιση της διδασκαλίας, οι τρόποι μάθησης σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον και οι δεξιότητες των μαθητών. Υπάρχουν ορισμένα μοντέλα διδασκαλίας, όπως είναι το μαθητοκεντρικό στο οποίο ο μαθητής είναι υπεύθυνος για την κατεύθυνση της μάθησης και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου να επιτευχθεί. Ακόμα, επισημαίνεται το μοντέλο του καθηγητή που λαμβάνει τις αποφάσεις για το τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος ως ειδικός, ενώ καταγράφεται και το μοντέλο που επικεντρώνεται στο μάθημα ανάλογα με το οποίο διαφοροποιούνται οι τρόποι προσέγγισης (Schiavio et al, 2021). Είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα εννοιολογικό μοντέλο, στο οποίο θα έχουν μεγάλη σημασία οι παιδαγωγικές στρατηγικές, οι δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, η κατανόηση της «γλώσσας» της μουσικής και το ιστορικό πλαίσιο της παράστασης. Ουσιώδης είναι και η ανάγκη για κατάργηση των εμποδίων και για τον σχεδιασμό διαδικτυακής διδασκαλίας της μουσικής και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Johnson, 2020).

Η απαιτούμενη μετάβαση στη διαδικτυακή διδασκαλία της μουσικής είχε ως συνέπεια οι μαθητές της μουσικής εκπαίδευσης να χρειάζονται διαφορετικές προσεγγίσεις για την εξέλιξή τους μέσω καινοτόμων χρήσεων της τεχνολογίας. Δύο διδάσκοντες μουσικής σε ωδείο της Αυστραλίας διερεύνησαν τα αποτελέσματα των τακτικών εβδομαδιαίων συναντήσεων και εντόπισαν νέα προβλήματα. Τα ευρήματα έδειξαν ότι η χρήση της τεχνολογίας είναι καλό να πραγματοποιείται όχι μόνο για την υποστήριξη του οργανωτικού σχεδιασμού και τη διδασκαλία, αλλά και για την προσωπική ποιότητα ζωής, δημιουργώντας μία κοινότητα και υποστηρίζοντας την επικοινωνία προκειμένου να αποφευχθεί η κοινωνική απομόνωση (Johnson & Merrick, 2020).

Ελάχιστες είναι οι μελέτες οι οποίες έχουν ερευνήσει μεθόδους διδασκαλίας και έχουν ασκήσει κριτική σε παιδαγωγικές μεθόδους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία της μουσικής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που οι απαιτήσεις είναι περισσότερες. Ειδικότερα, παρουσιάζονται τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις του μαθήματος. Η πρώτη αφορά την κονστрукτιβιστική θεωρία που έχει ως επίκεντρο τον μαθητή στην οικοδόμηση της κατανόησης, της αφομοίωσης της προηγούμενης γνώσης και της εμπειρίας, στοιχεία που αποκτά με την ενεργή δράση του. Η δεύτερη αναφέρεται στην κοινότητα της πρακτικής που αποτελείται από άτομα που μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα και η μάθηση εξελίσσεται σε κοινές δραστηριότητες, αναπτύσσοντας κοινή πρακτική. Η τρίτη σχετίζεται με την εποικοδομητική ευθυγράμμιση δηλαδή τον σωστό σχεδιασμό διδασκαλίας και αξιολόγησης. Όπως είναι λογικό,

με την αλλαγή του τρόπου διδασκαλίας, των παιδαγωγικών πλαισίων και μεθόδων, τα μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να διαμορφωθούν έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στο μάθημα. Γιατί αυτό που ήταν εφαρμόσιμο στο περιβάλλον της δια ζώσης εκπαίδευσης, μπορεί να μην είναι για την εξ αποστάσεως διδασκαλία (Blackburn & Hewitt, 2020).

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός πως κατά την περίοδο της πανδημίας, έκαναν την εμφάνιση τους οι πρώτες προσπάθειες μουσικής διαδικτυακής διδασκαλίας. Οι προσπάθειες αυτές βασίστηκαν σε διάφορες παιδαγωγικές θεωρίες όπως είναι η σύγχρονη θεωρία διδασκαλίας και η θεωρία μάθησης. Σε αυτή τη βάση, προτείνεται μια ιδέα σχεδιασμού ενός έξυπνου συστήματος διαδικτυακής διδασκαλίας στην μουσική εκτέλεση, δηλαδή της διαδραστικής λειτουργίας στη διδασκαλία της μουσικής. Για τη διδασκαλία της μουσικής απόδοσης, η διαδικασία της μουσικής αντίληψης και τα χαρακτηριστικά της έκφρασης του συναισθήματος, πραγματοποιούνται μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών κι επομένως στόχος είναι να αναζητηθούν οι κατάλληλες μέθοδοι για να επιτευχθεί (Yumeng, 2020).

Με δεδομένο ότι το διαδίκτυο παρέχει ένα ευρύ φάσμα πληροφοριών, μπορούν να αναζητηθούν οι απαραίτητες πλατφόρμες, στις οποίες οι μαθητές θα εισέρχονται με ασφάλεια, ενώ είναι εφικτό να χρησιμοποιηθούν αυτές που κάνουν πιο διαδραστικό κι ενδιαφέρον το μάθημα. Ο χώρος και ο χρόνος του μαθήματος είναι αυστηρά οριοθετημένος στην παραδοσιακή διδασκαλία σε αντίθεση με την ευελιξία που προσφέρει η διαδικτυακή εκπαίδευση. Παράλληλα, οι μαθητές μπορούν ευκολότερα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους σε δικό τους χρόνο. Ακόμα, προτείνεται η χρήση βίντεο και άλλων οπτικοακουστικών μεθόδων για την πιο ομαλή διδασκαλία (Yumeng, 2020). Επιπρόσθετα, σε μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Αμερική και αφορούσε εκπαιδευτικούς της πρώιμης παιδικής ηλικίας προέκυψε ότι η διδασκαλία της μουσικής ήταν πιο δύσκολη σε σχέση με τα υπόλοιπα μαθήματα. Γι' αυτό το λόγο φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε τόσο η ασύγχρονη μέθοδος διδασκαλίας που τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθούν σε δικό τους χρόνο και να απαντούν σε ερωτήσεις συμμαθητών τους, όσο και η σύγχρονη η οποία είχε ως στόχο να υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητή και καθηγητή (Jinyoung, 2020).

Ορισμένοι κλάδοι προσαρμόζονται πιο δύσκολα στη διαδικτυακή μάθηση. Αυτοί οι κλάδοι έχουν συνήθως διδακτικές προσεγγίσεις με βάση την πρακτική/την πράξη. Η μουσική είναι ένας κλάδος που μαθαίνεται μέσω της πρακτικής εξάσκησης και εκτέλεσης των μουσικών

οργάνων. Τα υποστηρικτικά πλαίσια για τη διδασκαλία της μουσικής μέσω εφαρμογών του διαδικτύου, εστιάζουν στο κοινωνικο- κonstruktivistικό μοντέλο διδασκαλίας και με μια απλή ματιά στην παραδοσιακή δια ζώσης διδασκαλία αναδεικνύεται η σχέση διδασκαλίας εκπαιδευτή-εκπαιδευόμενου. Δηλαδή, το πλαίσιο για την εκμάθηση μιας πειθαρχίας βασισμένης στην πρακτική, όπως η μουσική, παρέχει στους εκπαιδευτικούς μουσικής την ανάγκη για διαδικτυακούς τρόπους στήριξης της μαθησιακής διαδικασίας που επιτρέπουν τη συνεργασία και την ποιοτική ανταλλαγή γνώσεων (Johnson, 2020).

Σε ορισμένα ιδρύματα, η διδασκαλία της μουσικής μέσω διαδικτύου απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να μάθουν να διδάσκουν μουσική μέσω δημιουργικών δοκιμών και σφαλμάτων, ή να μοιραστούν εμπειρίες με συναδέλφους τους. Άλλα ιδρύματα υποστηρίζουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με σεμινάρια διαδικτυακής σύγχρονης και ασύγχρονης διδασκαλίας. Οι διάφορες προσεγγίσεις για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών της μουσικής παρείχαν χρήσιμες πληροφορίες για την πρακτική εφαρμογή στον διαδικτυακό χώρο. Ειδικότερα, σε ένα συνέδριο που επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Μελβούρνης και τελικά διεξήχθη διαδικτυακά τον Μάιο του 2020, 66 εκπαιδευτικοί από 13 χώρες μοιράστηκαν μία ποικιλία καινοτόμων διδασκαλιών που παρείχαν στους εκπροσώπους άμεσες πρακτικές λύσεις για τη διδασκαλία της μουσικής στον καιρό της πανδημίας Covid-19 (Johnson, 2020).

Στην Αγγλία τα σχολεία και οι δάσκαλοι έκαναν μια ξαφνική μετάβαση σε ένα διαδικτυακό τρόπο εκπαίδευσης, με τις όποιες επιπτώσεις είχε στη διδασκαλία και τη μάθηση στη μουσική. Σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν τέθηκαν ερωτήσεις σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών και την αξιολόγηση, ειδικά όσον αφορά το γεγονός ότι οι καθηγητές πρέπει να χρησιμοποιήσουν την επαγγελματική τους κρίση για να βαθμολογήσουν την πρόοδο των μαθητών τους μέσω της εξεταστικής διαδικασίας, κάτι που ως τώρα πραγματοποιούνταν από εξεταστικά συμβούλια. Ακόμα, αμφισβητήθηκε η προετοιμασία και η παροχή στήριξης στους εκπαιδευτικούς ως μη επαρκής για αυτό το εγχείρημα, όπως επίσης η υπευθυνότητα και η κατάρτισή τους, εγείροντας ζητήματα, τα οποία προκάλεσαν σημαντική ανησυχία στη μουσική εκπαίδευση (Daubney & Fautley, 2020).

Σε μία ακόμα μελέτη που έλαβε χώρα στην Αγγλία μελετήθηκαν οι επιπτώσεις της πανδημίας στους εκπαιδευτικούς της μουσικής (Savage, 2021). Στόχος του ερευνητή ήταν να κατανοήσει και να αποδώσει λεπτομερώς τις απόψεις των εκπαιδευτικών της μουσικής

αναφορικά με τις ευκαιρίες που προσφέρει η παρούσα κατάσταση, αλλά και με τα προβλήματα που τυχόν δημιουργεί. Πιο συγκεκριμένα ο ερευνητής διεξήγαγε συνεντεύξεις με καθηγητές μουσικής από όλη την επικράτεια της Αγγλίας που πραγματοποιήθηκαν από τις αρχές του 2020 που αναδείχθηκε το πρόβλημα της πανδημίας έως και τον Μάιο του 2020, ενώ η χώρα ακόμα βρισκόταν σε καθεστώς περιορισμού της κυκλοφορίας. Κατέγραψε την πορεία των χρηματοδοτήσεων από το κράτος προς τον συγκεκριμένο τομέα, και διερεύνησε το αν υπήρχαν ίσες ευκαιρίες για όλους τους μαθητές, κρίνοντας κατά συνέπεια την πολιτική που χάραξε η κυβέρνηση σε αυτή την περίοδο και αναδεικνύοντας πως ήταν ανεπαρκής και στις δύο περιπτώσεις (Savage, 2021).

Στην Ελλάδα η διδασκαλία από απόσταση ξεκίνησε με διάφορες πλατφόρμες περίπου δέκα μέρες μετά το κλείσιμο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, στα μέσα Μαρτίου 2020 και συνέχισε ως τον Μάιο 2020, κατά την περίοδο της πρώτης απαγόρευσης κυκλοφορίας (lockdown). Το μάθημα της μουσικής επιβεβλημένα προσαρμόστηκε και οι εκπαιδευτικοί εστίασαν περισσότερο σε μελέτη ασκήσεων και ακροαμάτων, μεταφέροντας στο εξ αποστάσεως μάθημα όσα στοιχεία το επέτρεπε αυτή τη διδακτική συνθήκη (Kivi et al, 2021).

Αλλαγές στη μουσική διδασκαλία – μάθηση

Η παγκόσμια πανδημία της Covid-19 είχε ως συνέπεια να αναστείλουν οι σχολικές μονάδες την δια ζώσης λειτουργία τους και να μεταφέρουν τα μαθήματα σε εξ αποστάσεως διδασκαλία, ώστε να αντιμετωπίσουν όλες τις αλλαγές που προέκυψαν απότομα στην εκπαίδευση. Μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκαν αρκετές έρευνες και μελέτες προκειμένου να αποτυπωθούν οι δυσκολίες, αλλά και να καταγραφούν τα θετικά και τα αρνητικά της τηλε-εκπαίδευσης σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους, όπως και στο πεδίο της διδασκαλίας της μουσικής.

Ο Hash (2020) κατέγραψε τις πρακτικές, τις εμπειρίες και τις απόψεις των υπεύθυνων εκπαιδευτικών για τις μπάντες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με την διαδικτυακή εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της περιόδου της πρώτης απαγόρευσης κυκλοφορίας. Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις στο πλαίσιο μιας έρευνας που σχετιζόταν με διάφορες πτυχές της διαδικτυακής διδασκαλίας, όπως είναι οι τεχνολογίες και το υλικό, οι δραστηριότητες και οι αξιολογήσεις, η συμμετοχή των μαθητών, οι προκλήσεις της διδασκαλίας από απόσταση και ο βαθμός στον οποίο οι εμπειρίες ποικίλλουν

μεταξύ των συμμετεχόντων σε σχολεία που οι μαθητές προέρχονται από οικογένεια με χαμηλό ή υψηλό εισόδημα και στο επίπεδο του δημοτικού σχολείου έναντι του γυμνασίου. Στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας ο Hash (2020), διεξήγαγε κι άλλη μελέτη σε σχολικές μονάδες στην Αμερική οι οποίες χρησιμοποίησαν τον εξ αποστάσεως τρόπο διδασκαλίας κι έθεσε ερωτήσεις, με σκοπό να αποτυπώσει τις απόψεις μαθητών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σχετικά με το ζήτημα. Τα αποτελέσματα της έρευνάς του έδειξαν ότι ο περιορισμός κυκλοφορίας για την αντιμετώπιση της πανδημίας, δημιούργησε πολλές προκλήσεις για τους διδάσκοντες, ιδίως σε σχολεία με υψηλότερα επίπεδα φτώχειας ή/και σε αγροτικές περιοχές της πολιτείας του Ιλινόις. Ωστόσο, δημιουργήθηκαν ευκαιρίες προκειμένου να ενσωματωθεί στα προγράμματα σπουδών ένα ευρύτερο φάσμα τεχνολογίας, να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στον κάθε μαθητή ξεχωριστά, να προσαρμοστούν τα μαθήματα στη μουσική θεωρία, την ιστορία και τον πολιτισμό, ενώ φάνηκε ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν επηρέασε ιδιαίτερα τη δημιουργικότητα των μαθητών (Hash, 2020).

Η περίοδος της πανδημίας έφερε στο προσκήνιο νέες μεθόδους διδασκαλίας μέσω της διαδικτυακής εκπαίδευσης που οδήγησαν τους εκπαιδευτικούς μουσικής να αμφισβητήσουν τις έως τώρα πρακτικές τους ακόμα και μετά την επιστροφή τους στην τάξη. Μια ποιοτική μελέτη που πραγματοποιήθηκε στη Μελβούρνη της Αυστραλίας ανέδειξε ορισμένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις της μουσικής που ενθάρρυναν περισσότερο τη σύνδεση, την ενσυναίσθηση και την αποδοχή στη δημιουργία σχέσεων, καθοδηγώντας τους μαθητές σε πιο βαθιές και αργές προσεγγίσεις που είχαν επίκεντρο τον μαθητή, υποστηρίζοντας παιδαγωγικές πρακτικές που προωθούσαν τη διαπροσωπική σχέση μέσα από τη μουσική εμπειρία και ανακάλυψη (de Bruin, 2021). Τα ευρήματα πληροφορούν για τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί της μουσικής μπορούν να διευκολύνουν τη σύνδεση, τα κίνητρα και την αυτονομία των μαθητών δημιουργώντας προσωπική δέσμευση και νόημα για τη μουσική παραγωγή και τη μαθησιακή σχέση που θα καταστήσει σημαντική την εκμάθηση της μουσικής στους μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφηκε πως οι εκπαιδευτικοί παρουσίασαν μεγαλύτερο πάθος στην ανάδειξη της αξίας της μουσικής στους μαθητές τους και αναδείχτηκε ότι οι νέες τεχνικές θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και στη δια ζώσης εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, τονίστηκε η σύνδεση της ταυτότητας και της αυτοεκτίμησης των μαθητών μέσω των μαθησιακών σχέσεων που δημιουργούνται με τη μουσική εκπαίδευση. Παρουσιάστηκε όμως και πρόσθετη μουσική δουλειά, συναισθηματική εμπλοκή, οικονομικό άγχος και ταλαιπωρία στους εκπαιδευτικούς

κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Τέλος, φανερώνεται πως η συναισθηματική υποστήριξη του δασκάλου και η οργανωτική διαχείριση της μάθησης ήταν ευεργετική για τη συμμετοχή των μαθητών, παρά το γεγονός ότι οι διαδικτυακές συνήθειες που υιοθετούνται σε μία τάξη με αρκετά άτομα έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο υψηλό επίπεδο αφοσίωσης και αλληλεπίδρασης στην οργανική μουσική, η ποιότητα της οποίας πρέπει να προωθηθεί από τον διευθυντή (de Bruin, 2021).

Από την άλλη, αρκετές έρευνες επεσήμαναν τα προβλήματα που προέκυψαν από την επιβεβλημένη χρήση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα της μουσικής. Ειδικότερα, σημειώθηκε αδυναμία από πολλούς μαθητές και φοιτητές να παρακολουθήσουν μαθήματα μουσικής εξ αποστάσεως, εξαιτίας της έλλειψης χρημάτων να αγοράσουν έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή ή να έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Είναι αρκετές οι περιπτώσεις που μπορεί κάποιος μαθητής να διαθέτει υπολογιστή, αλλά η ταχύτητα του διαδικτύου να μην είναι η απαιτούμενη, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στην ομαλή διεξαγωγή του μαθήματος. Επιπλέον, φαίνεται ότι ένας αριθμός μαθητών δυσκολεύεται στην κατανόηση του μαθήματος της μουσικής μέσω της τηλε-εκπαίδευσης (Nichols, 2020).

Ένας ακόμα παράγοντας είναι οι δυσκολίες στη διδασκαλία της τεχνικής εκτέλεσης των μουσικών οργάνων, αλλά και στη συναισθηματική αλληλεπίδραση που είναι αναγκαίο να υπάρχει ανάμεσα στον καθηγητή και τον σπουδαστή μουσικής. Οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο ενός δια ζώσης μαθήματος μπορούν άμεσα να εντοπίσουν τα προβλήματα των μαθητών, να επιτρέψουν στους μαθητές να τα κατανοήσουν και να τα διορθώσουν εγκαίρως μέσω της επίδειξης και της εξήγησης στο μουσικό όργανο. Καθίσταται λοιπόν αναγκαίο να δημιουργηθεί ένα διαδικτυακό μοντέλο διδασκαλίας μουσικής που θα βασίζεται στην έξυπνη αλληλεπίδραση, κάνοντας εφικτή την μουσική και συναισθηματική αλληλεπίδραση μεταξύ διδασκόντων και διδασκόμενων (Reimers et al, 2020).

Οι τρεις τρόποι με τους οποίους μπορεί να ασχοληθεί κάποιος με τη μουσική ακόμα και εξ αποστάσεως με τη χρήση κατάλληλης πλατφόρμας είναι είτε παίζοντας κάποιο μουσικό όργανο μόνος, είτε μαζί με άλλους, είτε για άλλους. Ανάλογα με την κάθε περίπτωση λοιπόν, είναι απαραίτητο να έχει αναπτύξει ορισμένες δεξιότητες, όπως είναι ο χειρισμός της τεχνολογίας, ώστε να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση. Απαραίτητη είναι επίσης και η συνεργασία όπως και ο ορθός τρόπος σκέψης ώστε να μπορεί να βρει λύσεις σε κάθε του πρόβλημα. Σε κάθε περίπτωση αυτό μπορεί εν δυνάμει να έχει ευεργετικά αποτελέσματα, καθώς

θα δημιουργηθούν νέες πλατφόρμες που θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες και στις προσδοκίες των μουσικών (Cayari, 2020).

Παρά τα αρνητικά χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, υπήρξαν έρευνες που ανέδειξαν και τα θετικά στοιχεία. Πιο ειδικά, ζητήθηκε από είκοσι μαθητές ενός ιταλικού ωδείου να εκφράσουν τις απόψεις, τις ανησυχίες, τις σκέψεις και την εμπειρία τους για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς η Ιταλία ήταν από τις πρώτες χώρες που έχοντας πληγεί από την Covid-19 αναγκάστηκε να αλλάξει άμεσα τις μεθόδους διδασκαλίας. Αναδείχθηκε πως η ξαφνική αλλαγή του τρόπου διδασκαλίας οδήγησε σε οργανωτικά προβλήματα που παρουσιάστηκαν κυρίως στην πρακτική εξάσκηση, στη μη αποδοχή ορισμένων καθηγητών μουσικής να χρησιμοποιήσουν τις νέες μεθόδους διδασκαλίας που τους πρότεινε το εκάστοτε εκπαιδευτικό ίδρυμα και στη χρήση συγκεκριμένης πλατφόρμας που χρησιμοποιούσαν για το μάθημα. Φυσικά, υπήρχαν μαθητές που θεώρησαν θετική την εξέλιξη από την άποψη ότι δεν διασπάται η προσοχή τους και γίνεται περισσότερο συστηματικό το μάθημα. Όσον αφορά τη δημιουργική μάθηση, ένα θετικό στοιχείο της τηλε-εκπαίδευσης, εντοπίστηκε στον τομέα των μετακινήσεων, καθώς αρκετοί μαθητές έκαναν μεγάλες αποστάσεις για να φτάσουν στο ωδείο και με τον τρόπο της εξ αποστάσεως διδασκαλίας είχαν περισσότερο ελεύθερο χρόνο. Ακόμα, οι νέοι τρόποι διδασκαλίας οδήγησαν στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των μαθητών, ενώ παράλληλα βελτιώθηκε και η μεταξύ τους συνεργασία (Schiavio et al., 2021).

Οι καταγεγραμμένες δυσκολίες που συνοδεύουν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση της μουσικής οδήγησαν στην αναζήτηση εύχρηστων συμπεριληπτικών μοντέλων διδασκαλίας, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να συμμετέχουν ισότιμα στο μάθημα και να αποκτούν τις απαιτούμενες γνώσεις. Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται κατάλληλο ένα υβριδικό μοντέλο που θα συνδυάζει τη διά ζώσης διδασκαλία με την σύγχρονη και την ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Πέρα από εκπαιδευτικά προγράμματα μουσικής στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση, ειδικότερα στο εξ αποστάσεως μάθημα μέσω διαδικτύου ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση (Universal Design for Learning, UDL) μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό μουσικής καθώς παρέχει ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο που εστιάζει στις ανάγκες του κάθε μαθητή και της κάθε μαθήτριας. Με τον τρόπο αυτό, ο εκπαιδευτικός οργανώνει το μάθημά του χρησιμοποιώντας πολλούς τρόπους παρουσίασης της ύλης και δίνοντας ποικιλία εργαλείων έκφρασης, δράσης και συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική διαδικασία. (Akoyunoglou & Domnina, 2021).

Μεθοδολογία

Για να επιτευχθεί ο σκοπός της διπλωματικής μου εργασίας, προχώρησα σε μια ποιοτική ερευνητική μεθοδολογία και επέλεξα να διεξάγω ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις ως εργαλείο συλλογής δεδομένων. Ο λόγος ήταν το ότι ενδιαφερόμουν να διερευνήσω το βίωμα των συμμετεχόντων. Το δείγμα μου ήταν δείγμα ευκολίας, ήταν εκπαιδευτικοί με τους οποίους ήρθα σε επικοινωνία μέσω γνωστών. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για την έρευνα με το «Έντυπο συναίνεσης» (Παράρτημα II), το οποίο μου απέστειλαν συμπληρωμένο. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν τους μήνες Απρίλιο και Μάιο του 2021 μέσω των εφαρμογών Skype και Webex, ηχογραφήθηκαν και είχαν διάρκεια τριάντα έως σαράντα λεπτά περίπου. Ενδεικτικά, μέσα στα λεπτά αυτά συζητήθηκαν θέματα που αφορούσαν την πρώτη εντύπωση και τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, την βοήθεια που χρειάστηκαν πάνω σε τεχνικά κυρίως ζητήματα και τα εργαλεία της τηλεκπαίδευσης που χρησιμοποίησαν. Αναφέρθηκαν στην περιγραφή μιας μουσικής διδακτικής ώρας, στα συναισθήματά τους και στην συνεργασία τους με τους μαθητές. Εξέφρασαν τις ανησυχίες τους για το μέλλον και την ανάγκη τους για μια δια ζώσης επικοινωνία και διδασκαλία.

Για λόγους ηθικής και δεοντολογίας και για σκοπούς διατήρησης της ανωνυμίας των συμμετεχόντων στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων, τα ονόματά τους έχουν αντικατασταθεί και έχουν αφαιρεθεί λεπτομέρειες για να διασφαλιστεί η προστασία των προσωπικών τους δεδομένων.

Ποιοτική έρευνα

Παρουσίαση της ταυτότητας του δείγματος

Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται συγκεντρωτικά τα βασικά δημογραφικά στοιχεία των έξι εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην παρούσα εργασία. Όλοι έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ενώ οι δύο εξ αυτών έχουν διδακτορικό, οι τέσσερις είναι απόφοιτοι ωδείου και όλοι είναι διορισμένοι κατά τη διάρκεια της φετινής ακαδημαϊκής χρονιάς. Οι τέσσερις διδάσκουν κάποιο μουσικό όργανο (πίانو και φλάουτο) στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το μάθημά τους είναι ατομικό, ενώ οι δυο καθηγητές διδάσκουν μουσικές δραστηριότητες, θεωρία της μουσικής στην πρωτοβάθμια και το μάθημά τους είναι ομαδικό.

	Ηλικία (δεκαετία)	Πτυχίο ΑΕΙ	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Πτυχίο από Ωδείο	Εργάζεται σε σχολείο/α της νησιωτικής Ελλάδας	Εργάζεται σε σχολείο/α της ηπειρωτικής Ελλάδας
εκπαιδευτικός Α	50-60	✓	✓	✓	✓	✓	
εκπαιδευτικός Β	40-50	✓	✓		✓	✓	
εκπαιδευτικός Γ	35-45	✓	✓		✓		✓
εκπαιδευτικός Δ	40-50	✓	✓	✓		✓	
εκπαιδευτικός Ε	35-45	✓	✓		✓	✓	
εκπαιδευτικός Ζ	35-45	✓	✓			✓	

	Αντικείμενο διδασκαλίας	Βαθμίδα εκπαίδευσης	Είδος μαθήματος
εκπαιδευτικός Α	Πιάνο	Δευτεροβάθμια	Ατομικό
εκπαιδευτικός Β	Πιάνο	Δευτεροβάθμια	Ατομικό
εκπαιδευτικός Γ	Φλάουτο	Δευτεροβάθμια	Ατομικό
εκπαιδευτικός Δ	Πιάνο	Δευτεροβάθμια	Ατομικό
εκπαιδευτικός Ε	Μουσικές δραστηριότητες-τραγούδι	Πρωτοβάθμια	Ομαδικό
εκπαιδευτικός Ζ	Μουσικές δραστηριότητες	Πρωτοβάθμια	Ομαδικό

Θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων

Μετά τη συλλογή όλων των μαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων, έγινε η αυτολεξεί μεταγραφή τους. Στη συνέχεια, έγινε προσεκτική ανάγνωση κάθε συνέντευξης αρκετές φορές, ώστε να εξοικειωθώ με όλα τα δεδομένα και να καταγράψω τις αρχικές ιδέες που εντόπισα. Επιχειρήθηκε μία πρώτη κωδικοποίηση των δεδομένων της πρώτης συνέντευξης και ακολούθησε μία πρώτη συγκέντρωση σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες των κωδικών που είχαν προκύψει. Μετά την κωδικοποίηση και των υπόλοιπων συνεντεύξεων, προσδιορίστηκαν οι ευρύτερες θεματικές κατηγορίες, οι οποίες περιγράφονται αναλυτικά παρακάτω:

1.Τρόποι εδραίωσης και ενίσχυσης της επικοινωνίας και ζητήματα υλικοτεχνικής-τεχνολογικής φύσεως

Από την ανάλυση των δεδομένων φαίνεται πως τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη διδασκαλία, ως επί το πλείστον βοήθησαν στην επικοινωνία με τους μαθητές. Παρόλα αυτά ένας καθηγητής όπως δήλωσε, «δεν κατάφερα να βρω έναν τρόπο για να έχω μία ουσιαστική μουσική επικοινωνία με τα παιδιά μέσω αυτών των εργαλείων» (συμ. Ε, 04:23). Φαίνεται πως βίωσε ένα αίσθημα ανασφάλειας και αποτυχίας μέσα από την αδυναμία να εδραιώσει ουσιαστική επικοινωνία με τους μαθητές του. Εμβαθύνοντας περισσότερο στο θέμα, ένας άλλος καθηγητής προβληματίστηκε λέγοντας, «νομίζω ότι έχουνε χαθεί κάποια πράγματα στη μεταξύ μας σχέση και επικοινωνία, στη σχέση των παιδιών [αλλά] και στην επικοινωνία μεταξύ τους» (συμ. Δ, 02:13). Κάποιοι καθηγητές μουσικής επισήμαναν την παροχή βοήθειας για επίλυση προβλημάτων από ομάδα που δημιουργήθηκε στο facebook. Συγκεκριμένα ανέφεραν ότι «δημιουργήθηκε μία ομάδα στο Facebook από καθηγητές που διδάσκουν μουσική οπότε ό,τι προβλήματα υπήρχαν προσπαθούσαμε να τα λύσουμε μέσα σε αυτήν την ομάδα, ήταν εξαιρετικά βοηθητικό» (συμ. Γ, 08:42).

Επιπλέον χρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέσα, όπως για παράδειγμα το messenger, το webex και το viber, επειδή λόγω κακού σήματος έβγαιναν από τη μια εφαρμογή και έμπαιναν στην άλλη. Αυτό επισήμανε ένας εκ των συμμετεχόντων, «τα βλέπεις ότι ας πούμε δεν έχει σήμα, σου στέλνουν στο messenger, το Webex έχει καταρρεύσει έχω κάνει εκατομμύρια φορές το κάνουμε μέσω messenger, μας είχαν απαγορεύσει να το κάνουμε για κάποιο λόγο που δεν κατάλαβα ποτέ. Και viber είχα χρησιμοποιήσει μια φορά επειδή είχε καταρρεύσει και το messenger» (συμ. Β, 17:01). Με προβληματισμό είπαν «δυστυχώς αναγκαζόμαστε και επικοινωνούμε μέσω προσωπικών email κάποιες φορές» (συμ. Ζ, 04:30), δηλώνοντας ότι από δική τους πρωτοβουλία βρήκαν τα προσωπικά email των μαθητών για να επικοινωνήσουν και να οργανώσουν το μάθημα.

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν πολλάκις σε ζητήματα υλικοτεχνικής και τεχνολογικής φύσεως, τα οποία αφορούσαν σε μεγάλο βαθμό στα μέσα εξ αποστάσεως διδασκαλίας που χρησιμοποιούν εν μέσω πανδημίας. Όπως ανέφεραν, το κυριότερο μέσο διδασκαλίας είναι η εφαρμογή Webex καθώς κατέστη υποχρεωτική η χρήση της κατά το σχολικό έτος 2020-2021 από το Υπουργείο Υγείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ

1859/B/15-5-2020). Φαίνεται όμως ότι επινόησαν τρόπους για να ξεπεράσουν προβλήματα που μπορεί να συνάντησαν στη χρήση της συγκεκριμένης μορφής τηλεεκπαίδευσης. Όπως επισήμαναν, η εφαρμογή Messenger αποδείχτηκε ως εξίσου σημαντική για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τόσο πριν την υποχρεωτική χρήση του Webex, όσο και μετά, λόγω τεχνικών προβλημάτων του τελευταίου. Πιο συγκεκριμένα, τόνισαν ότι η ποιότητα ήχου και της γενικότερης επικοινωνίας που προσφέρει η εφαρμογή Messenger είναι υψηλότερη, με αποτέλεσμα συχνά να πραγματοποιούν το μάθημα εκεί ή να το χρησιμοποιούν παράλληλα με το Webex. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η παρακάτω περιγραφή μιας εκπαιδευτικού:

«Πέρυσι πολλές φορές κάναμε και μέσω άλλων πλατφορμών όπως είναι το messenger ή το Skype γιατί η απόδοση του ήχου ήταν καλύτερη, φέτος όμως που είναι υποχρεωτικό το webex όταν υπήρχαν δυσκολίες στον ήχο είχαμε ανοιχτή την πλατφόρμα του webex και παράλληλα μπαίναμε από άλλη πλατφόρμα για να μπορέσουμε να λειτουργήσει το μάθημα» (συμ. Γ, 05:37).

Τέλος, η πλειονότητα των συμμετεχόντων ανέφεραν ότι έκαναν και χρήση μέσων ασύγχρονης διδασκαλίας, καθώς «λειτουργούσαν δύο πλατφόρμες διαδικτυακές το e-class και το e-me» (συμ. Ε, 02:06).

Παράλληλα, οι συμμετέχοντες επεσήμαναν ορισμένα τεχνικά, αλλά και πρακτικά προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά τη χρήση των μέσων για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με πιο συχνό από αυτά την αργή ταχύτητα δικτύου, που δυσχέραινε σημαντικά την απόδοση της πλατφόρμας Webex, επισημαίνοντας μάλιστα ότι «αν το σήμα δούλευε θα ήταν τα πράγματα πιο απλά». Επιπλέον, η ποιότητα του ήχου, σύμφωνα με όλους τους συνεντευξιαζόμενους ήταν ανεπαρκής, πολύ περισσότερο για τα μαθήματα μουσικής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, «η πλατφόρμα με την οποία διδάσκουμε δεν υποστηρίζει το μάθημα της μουσικής υπάρχει ασυγχρονισμός στον ήχο οπότε και η ποιότητα του για τα μουσικά όργανα δεν είναι αυτή που πρέπει να είναι ως πλατφόρμα». Το πρόβλημα, μάλιστα, της αργής ταχύτητας του δικτύου εμποδίζει σε πολλές περιπτώσεις και τη χρήση της κάμερας, τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από τους μαθητές, με αποτέλεσμα οι πρώτοι να μην έχουν τη δυνατότητα να υποδείξουν τις απαραίτητες κινήσεις για το παίξιμο των μουσικών οργάνων στους δεύτερους ή να τους διορθώσουν, όπου είναι απαραίτητο. Η σημασία της εικόνας στην εκμάθηση της μουσικής,

ιδιαίτερα όταν πραγματοποιείται το μάθημα εξ αποστάσεως επισημαίνεται στο απόσπασμα που ακολουθεί:

«να κάνεις εξ αποστάσεως πιάνο και να μην έχεις κάμερα γιατί δεν έχουν όλοι τη δυνατότητα, άλλοι έχουν laptop δεν έχουν πού να το στήσουνε οπότε ήξερες ότι λόγω σήματος είναι καλό να έχεις κλειστή κάμερα και λειτουργείς μέσω του ήχου. Οπότε το να μη βλέπεις τι δάχτυλα βάζεις, τι θέση έχει το χέρι, για ποιο λόγο δεν το καταλαβαίνει που κοιτάει στην παρτιτούρα και εκτός παρτιτούρας και στείλε εκείνο και όχι δεν το έλαβα και όλο αυτό το πράγμα» (συμ. Β, 02:16).

Επομένως, κατά το διάστημα της τηλεκπαίδευσης, η επικοινωνία μεταξύ των καθηγητών μουσικής και των μαθητών ήταν κάποιες φορές δύσκολη, κάτι που δυσκόλεψε περισσότερο σε συνδυασμό με το κακό σήμα του ίντερνετ, ενώ οι περισσότεροι ανακάλυψαν μόνοι τους τρόπους επικοινωνίας με ήδη γνωστά κοινωνικής δικτύωσης μέσα όπως είναι το facebook και τα email. Οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να βελτιστοποιήσουν τις συνθήκες της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, κάνουν χρήση ποικίλων μέσων, όπως του Messenger και του Viber, και μάλιστα πλέον σε συνδυασμό με την επίσημη πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης, το Webex. Κατά τη διαδικασία αυτή, βεβαίως, αντιμετωπίζουν πολυάριθμα προβλήματα τόσο τεχνικής φύσης (π.χ. ανεπαρκής ποιότητα ήχου), όσο και πρακτικά (π.χ. έλλειψη αμεσότητας λόγω απουσίας εικόνας).

2. Συναισθήματα των εκπαιδευτικών κατά την εξ αποστάσεως διδασκαλία

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρος των συναισθημάτων που οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν στις αφηγήσεις τους. Ειδικότερα, παρατηρείται στο λόγο όλων έντονο το αίσθημα της ανασφάλεια για ποικίλους λόγους. Ενδεικτικά, οι δύο από τους έξι συμμετέχοντες βιώνουν ανασφάλεια εξαιτίας των συχνών τεχνικών προβλημάτων που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια των τηλε-μαθημάτων. Επιπλέον, βιώνουν ένα αίσθημα ανεπάρκειας καθώς δεν έχουν πλήρη εικόνα των αναγκών των μαθητών τους μέσω μιας οθόνης και επομένως δε είναι απολύτως βέβαιοι ότι όλοι οι μαθητές λαμβάνουν τη βοήθεια και την τεχνική καθοδήγηση που χρειάζονται στο μάθημα του οργάνου. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα: «Δεν μπορούσε να

γίνει κάτι συγκεκριμένο να τον βοηθήσω σε κάτι που ενδεχομένως να χρειαζόταν περισσότερη δουλίτσα και μελέτη, ήταν καθαρά ένα διεκπεραιωτικό μάθημα από την αρχή μέχρι το τέλος» (συμ. Γ, 16:18). Το αίσθημα της ανασφάλειας εντείνεται, μέσα από την αδυναμία ελέγχου των μαθητών που παρευρίσκονται στο μάθημα, αλλά και των λόγων που κάποιοι απουσιάζουν. Συγκεκριμένα, ένας εκπαιδευτικός όπως δήλωσε,

«είχα άλλους που λέγανε ψέματα, κυρία έπεσε το ίντερνετ, αλλά ήτανε συστηματικά ρε παιδί μου να πέφτει αυτό το ίντερνετ πάντα - πάντα όταν είχαμε μάθημα (γέλια). Εεε ήταν τα γνωστά που συνέχισαν και μετά την καραντίνα να είναι έτσι απλώς δεν μπορούσα να το αποδείξω δεν μπορούσα πια να αποδείξω αν αυτό το παιδί μπήκε ή δε μπήκε στο μάθημα» (συμ. Α, 14:30).

Επίσης, η πρωτόγνωρη κατάσταση που οι εκπαιδευτικοί βίωσαν στην απότομη στροφή στην εξ αποστάσεως διδασκαλία, σε συνδυασμό με την έλλειψη επιμόρφωσης τούς αύξησε το αίσθημα της ανασφάλειας, όπως περιγράφει ένας από τους εκπαιδευτικούς: «Λοιπόν οι πρώτες μέρες ε δεν ήξερα τι να κάνω κατάφερα οριακά θυμάμαι είχα βρει τα τηλέφωνα των μαθητών, τις διευθύνσεις τους από το facebook [...]» (συμ. Α, 04:40). Μάλιστα, ένας άλλος δήλωσε ότι δεν είναι βέβαιος πως το μάθημα που παραδίδει είναι αποτελεσματικό και ποιοτικό και ότι «αναρωτιέσαι για το αν είσαι αποδοτικός με τους νέους τρόπους που πρέπει να διδάξεις, αν έχεις μία καλή επικοινωνία, αν γίνεσαι κατανοητός» (συμ. Δ, 06:06).

Ακόμη, οι περισσότεροι συμμετέχοντες στη μελέτη εξέφρασαν έντονο εκνευρισμό ως συνέπεια των συχνών τεχνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν με την τηλε-εκπαίδευση σε καθημερινή βάση.

«Για μένα θα το ξαναπώ αν το σήμα δούλευε θα ήταν τα πράγματα πιο απλά αυτό το πράγμα είναι όπως πώς παίρνεις τηλέφωνο ένα φίλο σου και δεν έχει καλό σήμα και λες έλα δεν μπορώ θα σπάσουν τα νεύρα πραγματικά αυτό σπάει τα νεύρα πόσο να το αντέξεις και μιλάμε αυτό τώρα πάει μήνες» (συμ. Β, 20:30).

Τα συναισθήματα που έχουν βιώσει οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως η ανασφάλεια, η ανεπάρκεια και ο εκνευρισμός, φαίνεται ότι έχουν ως αφετηρία, τα τεχνικά προβλήματα, το φόβο του «αγνώστου», την ελλιπή γνώση των εξ αποστάσεως εργαλείων, και άλλα.

3. Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των μαθητών στα εξ αποστάσεως μαθήματα

Ένα άλλο θέμα που έθιξαν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί στις συνεντεύξεις τους ήταν οι παράγοντες που θεωρούν ότι επηρέασαν τη συμμετοχή των μαθητών στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. Αρχικά, όπως αναφέρθηκε από κάποιους εκπαιδευτικούς, η ηλικία των μαθητών έπαιξε ρόλο στην απόδοση αλλά και στη συνολική συμμετοχή τους στο διαδικτυακό μάθημα. Πιο συγκεκριμένα, ένας συμμετέχων δήλωσε «εγώ που έχω γκρουπάκια προσχολικής ηλικίας στο ωδείο και κάνω μουσικοκινητική αγωγή αυτά τα σταμάτησαν εντελώς δεν μπόρεσα να βρω τον τρόπο μου ήταν τόσο δύσκολο». Φαίνεται πως δεν κατόρθωσε να βρει αποτελεσματικό τρόπο διδασκαλίας της μουσικής εξ αποστάσεως για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στο ίδιο πνεύμα, άλλος εκπαιδευτικός ανέφερε ότι η οργάνωση του μαθήματος μουσικής για μικρά παιδιά αποδείχθηκε δύσκολη διαδικασία, λέγοντας,

«όσον αφορά το πρακτικό κομμάτι εκεί που αντιμετώπισα μεγαλύτερη δυσκολία ήτανε στο θέμα του τραγουδιού και γενικά της χρήσης της φωνής. Αντικείμενα όπως για τις μικρές τάξεις την ένταση, το σιγανά, το δυνατά ή τη σωστή τοποθέτηση στο τονικό ύψος μέσω της φωνής» (συμ. Ε, 08:26).

Επιπλέον, γίνεται αντιληπτό από την ανάλυση των συνεντεύξεων ότι η έλλειψη αμεσότητας της εξ αποστάσεως διδασκαλίας σε σύγκριση με τη δια ζώσης, ιδιαίτερα στην εκμάθηση της μουσικής αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την αποδοτικότητα και τη συμμετοχή των μαθητών. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα που ακολουθεί:

«Υπάρχουν μαθητές που όπως μου λένε οι ίδιοι, οι καλοί μαθητές στην τηλεκαίδευση δεν τα πάνε καθόλου καλά. Λένε ότι αυτός ο τρόπος διδασκαλίας δεν τους ταιριάζει δεν μπορούν να συγκεντρωθούν εύκολα δεν μπορούν να απαντήσουν τόσο γρήγορα και εύκολα όπως στην τάξη σε ερωτήσεις, οπότε νιώθουν ότι μένουν πίσω μαθησιακά» (συμ. Δ, 15:05).

Ένας άλλος εκπαιδευτικός υποστήριξε ότι η έλλειψη αμεσότητας, ουσιαστικής και δια ζώσης επικοινωνίας με τον εκπαιδευτικό, αλλά και τους συμμαθητές συχνά δημιουργεί αμηχανία στο μαθητή. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε,

«άκουσα την κόρη μου να κάνει ανάγνωση και λέω α δευτέρα δημοτικού βέβαια. Δεν το καταλάβαινα αλλά μετά κατάλαβα ότι είναι αμηχανία, ντρέπεται και με κλειστή κάμερα ντρέπεται είναι αλλιώς το να νιώθεις τις αντιδράσεις των γύρων σου και αλλιώς να είναι αδιάφοροι δηλαδή να μην τους βλέπεις γύρω σου» (συμ. Β, 23:33).

Βέβαια, τα τεχνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, με τις πλατφόρμες επικοινωνίας Webex και E-class, επηρεάζουν άμεσα και την εκπαιδευτική εμπειρία των μαθητών. Ένας εκπαιδευτικός περιγράφει ότι «γύρω στα 420 παιδιά έχω φέτος με πολλές αποτυχημένες εγγραφές, με εγγραφές που μπορεί ας πούμε τη μία βδομάδα να αποδέχεται από τους τετρακόσιους το e-class τους διακόσιους» (συμ. Ζ, 05:02). Μάλιστα, τέτοιου είδους προβλήματα και αδυναμίες που παρουσιάζουν οι προσφερόμενες από το Υπουργείο πλατφόρμες για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, δεν επιτρέπουν στον εκπαιδευτή να πραγματοποιήσει όλες τις προγραμματισμένες δραστηριότητες και συχνά το μάθημα «απλοποιείται», με αποτέλεσμα οι μαθητές να μην απολαμβάνουν μια ολοκληρωμένη μαθησιακή εμπειρία.

«η πλατφόρμα με την οποία διδάσκουμε δεν υποστηρίζει το μάθημα της μουσικής υπάρχει ασυγχρονισμός στον ήχο οπότε και η ποιότητα του για τα μουσικά όργανα δεν είναι αυτή που πρέπει να είναι ως πλατφόρμα. Οπότε καθόμαστε στα απολύτως απαραίτητα εστιάζουμε στα απολύτως απαραίτητα» (συμ. Γ, 03:44).

Η εξ αποστάσεως διδασκαλία, επομένως, επιφέρει πολλές αλλαγές όχι μόνο για τους εκπαιδευτικούς, αλλά και για τους μαθητές, οι οποίες επηρεάζουν άμεσα τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Όπως προκύπτει από την ανάλυση, ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες είναι η ίδια η φύση του διαδικτυακού μαθήματος που υπολείπεται αμεσότητας ως προς την επικοινωνία με συμμαθητές και εκπαιδευτικούς, πόσο μάλλον όταν η διαδικασία παρεμποδίζεται από διάφορα τεχνικά ζητήματα. Τέλος, ανασταλτικός παράγοντας θεωρείται από ορισμένους συμμετέχοντες και η ηλικία των μαθητών, καθώς σε μικρότερες τάξεις η οργάνωση των εξ αποστάσεως μαθημάτων παρουσιάζει περισσότερες προκλήσεις.

4. Ανάγκη στήριξης των εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως διδακτική διαδικασία

Ακόμη ένα ζήτημα που προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων είναι η ανάγκη στήριξης των εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις ένας από τους συμμετέχοντες δήλωσε ικανοποιημένος από τη στήριξη και την επιμόρφωση που έλαβε,

αναφέροντας ότι «από την πλευρά του υπουργείου και από την πλευρά του Διόφαντου υπάρχει αρκετό υλικό και βασίστηκα και εγώ πάνω σε αυτό, οπότε νομίζω πως ήταν ένα σημαντικό στήριγμα αυτό». Αντιθέτως, οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί επεσήμαναν την ελλιπή βοήθεια, επιμόρφωση ή/και ενημέρωση με έναν από αυτούς να δηλώνει ότι «δεν μας εξήγησε και δεν μας βοήθησε καμία δομή για το τι πρέπει να κάνουμε και πώς πρέπει να κάνουμε το κάθε τι» (συμ. Δ, 02:11). Άλλωστε, η επιμόρφωση και η παροχή στήριξης στους εκπαιδευτικούς κρίνεται αδήριτης ανάγκης από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, καθώς καλούνται να εξοικειωθούν με νέα διδακτικά μέσα και να προσαρμοστούν σε μια διαφορετική διδακτική διαδικασία. Ένα αίσθημα απογοήτευσης διαφαίνεται στα λόγια του εκπαιδευτικού, «δεν τα χρησιμοποιούσαμε αυτά τα πράγματα, τώρα πλέον είναι η καθημερινότητά μας εξοικειωθήκαμε πάρα πολύ αλλά πιστεύω μόνοι μας, καμία επιμόρφωση» (συμ. Α, 07:46). Μάλιστα, λόγω της ανεπαρκούς στήριξης προς τους εκπαιδευτικούς, ένας από τους συμμετέχοντες αναφέρει ότι «υπήρξαν κάποιες ώρες που δεν μπορούσε κανείς να μου παρέχει βοήθεια και το έλυσα το πρόβλημα τελικά μέσω κάποιου φίλου δικού μου» (συμ. Δ, 10:30).

Επιπροσθέτως, η ανάγκη για περαιτέρω στήριξη των εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως διδασκαλία φαίνεται από το γεγονός ότι ορισμένοι από αυτούς επισημαίνουν την ελλιπή οργάνωση στο σύνολο της διαδικασίας. Ενδεικτικά, κάποιος αναφέρει ότι «στην αρχή δεν ήξερα τι να κάνω, δεν είχαμε κάποιο συγκεκριμένο πρόγραμμα, μπαίνουν τα παιδιά όποτε θέλανε... αν θυμάμαι καλά πέρυσι τέτοια εποχή ήτανε λίγο χύμα» (συμ. Α, 05:18). Ιδιαίτερα κατά τους πρώτους μήνες εφαρμογής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, άλλος εκπαιδευτικός τονίζει μία αποδιοργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος που βίωσε λέγοντας ότι «δεν υπήρχε τρόπος, δεν υπήρχε τίποτα, δεν ήξερε κανείς» (συμ. Β, 01:50).

Η επιτακτική ανάγκη για παροχή ουσιαστικότερης στήριξης των εκπαιδευτικών σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία γίνεται κατανοητή από τα αποτελέσματα της ανάλυσης από το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων υποστηρίζει ότι η βοήθεια που έχει λάβει δεν είναι επαρκής και συχνά δεν προέρχεται από επίσημους φορείς. Η ανάγκη αυτή εντείνεται και από την ελλιπή οργάνωση, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, της τηλε-διδασκαλίας, αλλά και από το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί καλούνται σε μικρό χρονικό διάστημα να προσαρμοστούν σε ένα νέο τύπο διδασκαλίας που παρουσιάζει ποικίλες ιδιαιτερότητες και προκλήσεις.

5. Διαδικτυακά εργαλεία για τη στήριξη του εξ αποστάσεως μαθήματος μουσικής

Στις αφηγήσεις τους, οι περισσότεροι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν σε διαδικτυακά εργαλεία που χρησιμοποιούν σε μια προσπάθεια να βελτιστοποιήσουν την ποιότητα του μαθήματος ή ακόμη και να καλύψουν τυχόν ελλείψεις των μέσων της εξ αποστάσεως διδασκαλίας (π.χ. Webex). Ειδικότερα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν χρησιμοποιήσει «ό, τι υπήρχε στο ίντερνετ γενικώς, κάποιο βίντεο, κάποια εφαρμογή που να έχει σχέση με ενορχήστρωση[...]» (συμ.Α, 16:00), ψηφιακό πιάνο κ.ά. Μάλιστα, μια συμμετέχουσα, δήλωσε πως «σίγουρα κάποιες εφαρμογές θα μπορούσαμε να χρησιμοποιηθούν και από κοντά με την προϋπόθεση βέβαια ότι έχουμε μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας τον απαραίτητο εξοπλισμό για να τις χρησιμοποιήσουμε. Θα μπορούσαμε για παράδειγμα να συνθέσουμε ένα κομμάτι χρησιμοποιώντας ένα πρόγραμμα μουσικό» (συμ. Δ, 10:47). Αυτό σημαίνει ότι οι ίδιοι θεωρούν πως κάποια εργαλεία της τηλεεκπαίδευσης θα ήταν χρήσιμο να αξιοποιηθούν και κατά τη διαζώσης διδασκαλία. Τέλος, κάνοντας αναφορά στη χρήση παρουσιάσεων Power Point, ένας εκπαιδευτικός τόνισε ότι «αυτή την περίοδο προσπαθούμε να μάθουμε το book Creator για να βάλουμε μέσα στο book Creator κάποιες εργασίες και να τις παρουσιάσουν ουσιαστικά μεταξύ τους» (συμ. Δ, 06:05). Η ποικιλία των εφαρμογών που επιχειρούν να χρησιμοποιήσουν στα μαθήματά τους φανερώνει και την ανάγκη τους να κάνουν ένα ουσιαστικό μάθημα σε αυτή την εξ αποστάσεως διδακτική συνθήκη.

6. Μια ματιά στο μέλλον

Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί στην έρευνα εξέφρασαν και ορισμένες σκέψεις τους για το μέλλον της εκπαίδευσης και κυρίως για το αν και κατά πόσο θα επηρεαστεί η διαζώσης πραγματικότητα από την εξ αποστάσεως δυνατότητα διδασκαλίας. Πιο συγκεκριμένα, αρκετοί εκπαιδευτικοί επεσήμαναν ότι με την επιστροφή στο σχολείο, θα αναδειχθούν και ήδη αναδεικνύονται μαθησιακά κενά στους μαθητές, όπως γίνεται αντιληπτό από το ότι: «έχουνε μείνει πίσω σε αυτούς τους τομείς, δηλαδή και στο γνωστικό ειδικά οι μικρότερες ηλικίες» (συμ. Ζ, 23:40). Επιπλέον, ορισμένοι παρατήρησαν ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία έχει κλονίσει τη σχέση και την επικοινωνία των μαθητών τόσο με τους συμμαθητές τους όσο και με τους εκπαιδευτικούς. Ως εκ τούτου περιγράφεται ένα κενό που θα πρέπει να γεφυρωθεί με την επιστροφή στα θρανία:

«Νομίζω ότι έχουνε χαθεί κάποια πράγματα στη μεταξύ μας σχέση και επικοινωνία θα ξανά χτιστούν πράγματα και σε σχέση με την επικοινωνία που για μένα είναι η πιο σημαντική, και σε σχέση με τη μάθηση γιατί αυτή τη στιγμή υπάρχουν κενά από παντού και υπάρχει και μία επικοινωνία πολύ διαφορετικού τύπου». (συμ. Δ, 19:10)

Ιδιαίτερα όσον αφορά στη σχέση των παιδιών μικρών ηλικιών με το σχολείο, κάποιοι θεωρούν πως

«με τον ερχομό τους στις τάξεις, θα πρέπει να ενσωματωθούν σε ένα σχολικό περιβάλλον, πρέπει να συνηθίσουν το ένα το άλλο, να συνηθίζουν στην ιδέα του τι είναι το σχολείο, τι είναι η τάξη, τι είναι το θρανίο, τι είναι οι συμμαθητές μας, τι είναι η δασκάλα μας και όλα αυτά» (συμ. Ε, 17:23).

Τέλος, αξίζει να τονισθεί η ανησυχία που εκφράζει ένας από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς, για το γεγονός ότι «μπορεί αυτή η εξ αποστάσεως να λειτουργεί παράλληλα δηλαδή να θεωρηθεί δεδομένη ειδικά για τα μουσικά όργανα η εξ αποστάσεως διδασκαλία νομίζω ότι δεν πρέπει να θεωρηθεί δεδομένη» (συμ. Γ, 22:20).

Πάντως, δεν είναι λίγοι και οι εκπαιδευτικοί που καταγράφουν και θετικές πλευρές, όπως ότι «μπορέσανε, ας πούμε, να δικτυωθούν με ένα πανεπιστήμιο, να συνδεθούν με άλλα παιδιά από άλλα σχολεία, να συνδεθούν με παιδιά από άλλες χώρες, αυτή η δυνατότητα που τους δίνει εξ αποστάσεως είναι φοβερό εργαλείο» (συμ. Α, 26:35).

Κατά συνέπεια, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην παρούσα μελέτη εντοπίζουν ήδη συνέπειες, τόσο θετικές όσο και αρνητικές της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες πιθανόν να επηρεάσουν τη δια ζώσης εκπαίδευσης. Τέλος, υπάρχει η σκέψη ότι ορισμένα από τα εργαλεία και τις διαδικασίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στη δια ζώσης διδασκαλία.

Συμπεράσματα

Ζούμε σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο όπου χρειαζόμαστε την κριτική σκέψη, την επικοινωνία, την συνεργασία και την δημιουργικότητα εάν θέλουμε να επιλύσουμε τα προβλήματα μας και να ζήσουμε όλοι μαζί. Οι εκπαιδευτικοί κατέχουν σημαντικό ρόλο καθώς από αυτούς αναμένουμε να προετοιμάσουν τους μαθητές, έτσι ώστε να μπορούν να

ανταποκριθούν στις προκλήσεις που προκύπτουν μέσα από απροσδόκητες καταστάσεις (Kim 2017). Είτε πρόκειται για διαδικτυακή είτε για δια ζώσης εκπαίδευση, οι καθηγητές καλούνται να βρουν κατάλληλους και αποτελεσματικούς τρόπους για να βοηθήσουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών τους, στην επίλυση προβλημάτων (Di Pietro et al. 2020).

Η πανδημία της Covid-19, έφερε δραστικές αλλαγές στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Παγκοσμίως, τα περισσότερα σχολεία, κολέγια και πανεπιστήμια έκλεισαν μετά από παρέμβαση της κυβέρνησης της κάθε χώρας στην προσπάθεια ελέγχου εξάπλωσης της πανδημίας. Το κλείσιμο όμως των σχολικών μονάδων έφερε δυσκολίες τόσο στους μαθητές και τις οικογένειες τους όσο και στους εκπαιδευτικούς. Η λύση λοιπόν που παγκοσμίως δόθηκε για τη συνέχιση του εκπαιδευτικού συστήματος ήταν εκείνη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Tiruneh, 2020). Στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, παρατηρήθηκε μεγάλη απογοήτευση λόγω της αβεβαιότητας που ένιωσαν οι συμμετέχοντες, σχετικά με το τι συμβαίνει και πώς θα αντιμετωπιστούν οι πρωτόγνωρες συνθήκες που βίωσαν τόσο αυτοί όσο και οι μαθητές τους. Αυτό που αντιλήφθηκα είναι ότι το αίσθημα της ανασφάλειας και της αβεβαιότητας πιθανώς οφειλόταν σε πολλούς παράγοντες. Είτε στο ότι βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια άγνωστη κατάσταση για την οποία αρχικώς δεν είχαν βοήθεια, είτε γιατί κατά την διάρκεια των διαδικτυακών μαθημάτων δεν γνώριζαν ποιοι μαθητές τους παρακολουθούν καθώς σε κάποιες περιπτώσεις είχαν κλειστή κάμερα, είτε γιατί δεν μπορούσαν να ξέρουν εάν ο λόγος που κάποιοι μαθητές απουσίαζαν ήταν η έλλειψη σύνδεσης και εξοπλισμού ή το ότι απλά δεν τους άρεσε το μάθημα και ο ίδιος ο καθηγητής.

Μέσα από την μελέτη βλέπουμε τα θετικά αλλά και αρνητικά στοιχεία της τηλεεκπαίδευσης, τα τεχνικά και πρακτικά προβλήματα με τα οποία ήρθαν αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί, την λειτουργία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε διαφορετικά κράτη. Η απότομη εισαγωγή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης λόγω της πανδημίας δημιούργησε διάφορες καταστάσεις. Έγινε λόγος για την συναισθηματική κατάσταση των εκπαιδευτικών, το οικονομικό άγχος και τις δυσκολίες που υφίστανται οι καθηγητές ενόργανης μουσικής για τη διασφάλιση της συνέχειας της διδασκαλίας τους, ενώ παράλληλα τονίστηκε το αίσθημα της απομόνωσης που βίωσαν τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές τους λόγω του κλεισίματος των σχολείων. Όσον αφορά την εφαρμογή νέων μεθόδων διδασκαλίας, διαπιστώνεται ότι η χρήση της τεχνολογίας παραμένει προβληματική. Όπως αναφέρουν οι Waddell και Williamon

(2019), ο ρόλος των τεχνολογικών μέσων για τη μουσική μάθηση διερευνάται όλο και περισσότερο τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό αφορά έρευνες που επικεντρώθηκαν στην πρόσβαση και τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων σε περιβάλλοντα τάξης, καθώς και στον αντίκτυπό τους για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και την αυτό-αξιολόγηση (Daniel 2017). Μεταξύ άλλων, οι Kenney και McDaniel (2011), διαπίστωσαν ότι οι εκπαιδευτικοί μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην εφαρμογή των τεχνολογιών στη διδασκαλία τους, ιδίως αν ληφθεί υπόψη η ανεπαρκής θεσμική υποστήριξη και η έλλειψη τεχνικής κατάρτισης. Παρόμοια ζητήματα προέκυψαν και στη δική μου μελέτη, στην οποία οι καθηγητές αναφέρουν πώς τα τεχνολογικά ζητήματα μπορεί να δημιουργήσουν δυσχερείς καταστάσεις όσον αφορά την επικοινωνία τους με τους μαθητές και την ανατροφοδότησή τους. Οι καθηγητές προσπάθησαν είτε με τη σύγχρονη μέθοδο (Cisco Webex) , είτε με την ασύγχρονη μέθοδο διδασκαλίας, δηλαδή με την αποστολή βίντεο, ηλεκτρονικών βιβλίων και ψηφιακού υλικού στους μαθητές, να πραγματοποιήσουν ένα ουσιαστικό μάθημα σε αυτή την εξ αποστάσεως συνθήκη. Παρά τις προσπάθειες και την επιδίωξη των εκπαιδευτικών για συνδεσιμότητα σε κάποιες περιπτώσεις υπήρχαν μαθητές που απείχαν από το μάθημα (Wedenoja, 2020).

Καταλήγοντας λοιπόν, τονίζεται η ανάγκη των εκπαιδευτικών για παροχή ουσιαστικότερης στήριξης σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία, η οποία γίνεται κατανοητή από τα αποτελέσματα της ανάλυσης και το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων υποστηρίζει ότι η βοήθεια που έχει λάβει δεν είναι επαρκής και συχνά δεν προέρχεται από επίσημους φορείς. Σε όλες τις συνεντεύξεις υπήρχε ένα αίσθημα δυσκολίας για την εξ αποστάσεως διδασκαλία. Αυτό πιθανόν να οφείλεται είτε στην παρατεταμένη χρήση μόνο αυτού του μέσου για την επαφή τους με τους μαθητές, είτε στις ελλειπείς υλικοτεχνικές υποδομές του σχολείου, των ιδίων ή των μαθητών, ή στην απόσταση που φαίνεται ότι δημιουργεί η επικοινωνία μέσω μόνο μίας οθόνης. Η λέξη 'χάλια' εμφανίστηκε σε κάποιες συνεντεύξεις για να περιγράψουν την εμπειρία τους. Παρόλο που είναι μία λέξη αρκετά φορτισμένη συναισθηματικά, οι λόγοι μπορεί να ποικίλουν για τον καθένα και οι ερμηνείες της λέξης να είναι διαφορετικές. Για τον καθηγητή μουσικού οργάνου η λέξη αυτή περιέγραφε την αδυναμία για ένα σωστό μάθημα οργάνου μέσω διαδικτύου (λόγω έλλειψης καλής σύνδεσης, αργοπορία επιστροφής του ήχου, εργαλεία παλαιάς τεχνολογίας, όχι καλό μουσικό όργανο στο σπίτι του κάθε παιδιού, και άλλα), για τον δάσκαλο στην πρωτοβάθμια περιέγραφε την έλλειψη επαφής με

όλους τους μαθητές (κάποια παιδιά είχαν κλειστές κάμερες, κάποια είχαν τους γονείς να παρακολουθούν το μάθημα, κάποια δεν έμπαιναν στο μάθημα, κάποια δεν μιλούσαν καθόλου, και άλλα), και για τον δάσκαλο της δευτεροβάθμιας περιέγραφε την δυσκολία κινητοποίησης και εμπλοκής των εφήβων στη διαδικασία του μαθήματος (κλειστές κάμερες, επικοινωνία μέσω τσατ, αδυναμία ομαδικής μουσικής δημιουργίας, προβλήματα υλικοτεχνικά, και άλλα). Μια κοινή σκέψη όλων των εκπαιδευτικών ήταν πως σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί η τηλεεκπαίδευση δεδομένη, καθώς τίποτα δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη δια ζώσης διδασκαλία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να γίνει στο μέλλον συνδυασμός και των δυο μεθόδων διδασκαλίας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Akoyunoglou, M. & Domnina, N. (2021). “Corona- lessons” for reaching socially disadvantaged students in the hybrid music classroom. Στο Pabst-Krueger, M. & Ziegenmeyer, A. (Επιμ.), *Perspectives for music education in schools after the pandemic*, 60-71.
- Biasutti, M. (2018). Strategies adopted during collaborative online music composition. *International Journal of Music Education*, 36(3), 473–490. Ανακτήθηκε 24/11/17 από <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0255761417741520>
<https://doi.org/10.1177/0255761417741520>
- Blackburn, A. & Hewitt, D. (2020). Fostering Creativity and Collaboration in a fully online tertiary music program. *International Journal on Innovation in Online Education*. Ανακτήθηκε 26/2/2021 από <http://onlineinnovationsjournal.com/streams/visual-and-performing-arts/63209b3a0ef5fedf.html>
- Blackburn, A. (2017). Performing online: Approaches to teaching performance studies in higher education within a fully online environment. *Australian Journal of Music Education*, 51(1), 63–72
- de Bruin, L.R. (2021). Instrumental Music Educators in a COVID Landscape: A Reassertion of Relationality and Connection in Teaching Practice. *Frontiers in Psychology*. Ανακτήθηκε 24/2/2021 από <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.624717/full#h6>

- Cayari, C. (2020). Popular practices for online musicking and performance: Developing creative dispositions for music education and the Internet. *Journal of Popular Music Education* (Advance online publication). Ανακτήθηκε από http://doi:10.1386/jpme_00018_1
- Daubney, A., & Fautley, M. (2020). Editorial Research: Music education in a time of pandemic. *British Journal of Music Education. An International Journal*, 37(2), 107-114
- Hash, P.M. (2020). Remote Learning in School Bands During the Covid-19 Shutdown. *Journal of Research in Music Education*, 68, (4), 381-397. Ανακτήθηκε 25/2/2021 από <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.129420967008177/00224>
- Huang, R.H., Liu, D.J., Tlili, A., Yang, J.F., Wang, H.H., et al. (2020). *Handbook on Facilitating Flexible Learning During Educational Disruption: The Chinese Experience in Maintaining Undisrupted Learning in* (2nd ed.). Pekino : Smart Learning Institute of Beijing Normal University.
- Jinyoung, K. (2020). Learning and Teaching Online During Covid-19: Experiences of Student Teachers in an Early Childhood Education Practicum. Στο *International Journal of Early Childhood* 52, 145-158. Ανακτήθηκε 25/2/ 2021 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s13158-020-00272-6#Abs1>
- Johnson, C., & Merrick, B. (2020). Enabling Music Students' Well- Being through Regular Zoom Cohort Chats During the Covid-19 Crises. Στο *Teaching, Technology and Teacher Education During the Covid-19 Pandemic: Stories from the Field*, 261-264. Ανακτήθηκε 25/2/2021 από <https://www.scribd.com/document/467426863/ebook-216903>
- Johnson, C. (2020). Addressing the innovations in teaching music online: An editor's introduction. *International Journal on Innovations in Online Education*, 4, (2). Ανακτήθηκε από <https://onlineinnovationsjournal.com/streams/visual-and-performing-arts/431bb8e341193d83.html>
- Johnson, C. (2020, Ιούνιος). Moving towards adoption of online music pedagogy. Ανακτήθηκε 25 /2/ 2021 από <https://blog.ascilite.org/moving-towards-adoption-of-online-music-pedagogy/>
- Johnson, C. (2020). A conceptual model for teaching music online. *International Journal on Innovations in Online Education*. Ανακτήθηκε 26/2/, 2021, από <https://onlineinnovationsjournal.com/streams/visual-and-performing-arts4cc75e683a8f5c22.html>

- Kenny, F., & McDaniel, R. (2011). The role teachers' expectations and value assessments of video games play in their adopting and integrating them into their classrooms. *British Journal of Educational Technology*, 42, 197-213. Ανακτήθηκε από [https://www.scirp.org/\(S\(lz5mqp453edsnp55rrgjt55\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=866226](https://www.scirp.org/(S(lz5mqp453edsnp55rrgjt55))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=866226)
- Kivi, A., Koniari, D., Ozeke, S. & Celiktas, H. (2021). Reactions and good practices to new corona conditions for teaching music in schools by music teachers in Germany, Greece, and Turkey. *Perspectives for music education in schools after the pandemic*, 5-17 Ανακτήθηκε από <https://www.eeme.gr/images/stories/documents/dkoniari/EAS/>
- Nichols, B.E. (2020). Equity in Music Education: Access to Learning during the Pnademic and Beyond. *Music Educators Journal*, 107, (1). Ανακτήθηκε 27/2/2021 από <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0027432120945151>
- Savage, J. (2021). Teaching music in England today. *International Journal of Music Education*. Ανακτήθηκε στις 24/1/21 από <https://doi.org/10.1177/0255761420986213>
- Schiavio, A., Biasutti, M. & Philippe, R.A. (2021). Creative pedagogies in the time of pandemic: a case study with conservatory students. *Music Education Research*. Ανακτήθηκε 25/2/2021 από <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14613808.2021.1881054>
- Tiruneh, D (2020). COVID-19 School Closures May Further Widen the Inequality Gaps between the Advantage and the Disadvantage in Ethiopia. *The Educational and Development Form*. Ανακτήθηκε από <http://www.wukfiet.org/2020/covid-19-school-closures-may-further-widen-the-inequality-gaps-between-the-advantaged-and-the-disadvantaged-in-ethiopia/>
- Tzifopoulos, M. (2020). In the Shadow of Coronavirus: Distance Education and Digital Literacy Skills in Greece. *International Journal of Social Science and Technology*, 5 (2), 1-14,
- UNESCO (2021). Education: From disruption to recovery. Ανακτήθηκε στις 29/4/2020 από <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- Yumeng, H. (2020). Research on Online Teaching of Music Performance Based on Diversification and Intelligence ——Take the Online Music Teaching During the COVID-19 As an Example. *2020 International Conference on E-Commerce and Internet Technology (ECIT)*, 193-196. Ανακτήθηκε 24/2/ 2021 από <https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=9134197>

- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2020 από https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5826/4/15327_Isari-KOY.pdf
- Σφαντού, Φ. (2020). *Ηλεκτρονική μάθηση: Έρευνα για την εξ αποστάσεως διδασκαλία στην Α' Βάθμια και Β' Βάθμια εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της πανδημίας της COVID-19 στην Ελλάδα*. HELLANICUS. Ανακτήθηκε 27/8/2020 από <https://hellanicus.lib.aegean.gr/handle/11610/21476>
- Waddell, G. & Williamon, A. (2019) *Technology use and attitudes in music learning*. Frontiers in ICT. Ανακτήθηκε από <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fict.2019.00011/full>
- Wedenoja, L. (2020). What to expect when you weren't expecting online classes. *Rockefeller Institute of Government*. Ανακτήθηκε 29/4/20 από <https://rockinst.org/blog/what-to-expect-when-you-werent-expecting-online-classes/>

Παράρτημα Ι: Ερωτήσεις ημιδομημένων συνεντεύξεων

- 1) Σε ποια περιφέρεια, πόλη εργάζεστε; Είστε μόνιμος ή αναπληρωτής; Τι σπουδές έχετε κάνει και πόσα χρόνια είστε στην εκπαίδευση; Σε πόσα σχολεία διδάσκετε;
- 2) Πώς σας φάνηκε το πρώτο διάστημα της διαδικτυακής διδασκαλίας ; Σας δυσκόλεψε κάτι και αν ναι τι;
- 3) Από την ως τώρα εμπειρία σας, μπορείτε να περιγράψετε την βοήθεια που σας παρείχαν ο/η διευθυντής/ντρια της σχολικής σας μονάδας; Υπήρχαν σεμινάρια, επιμορφώσεις κλπ; Τι άλλο θα ήταν καλό να είχατε;
- 4) Υπάρχουν εργαλεία στις πλατφόρμες του διαδικτύου που μπορούν να διευκολύνουν τη διδασκαλία της μουσικής; Ανακαλύψατε εσείς κάποια καινούρια μέθοδο; Χρησιμοποιήσατε κάποια εργαλεία και αν ναι ποιά;
- 5) Πώς προσεγγίσατε το πρακτικό κομμάτι της διδασκαλίας της μουσικής; Μπορείτε να μου περιγράψετε μια διδακτική ώρα;
- 6) Μπορείτε να μου περιγράψετε τη συνεργασία ανάμεσα στον/στην διδάσκοντα/ουσα και τους μαθητές/τριες σε αυτή την εξ αποστάσεως διδασκαλία; Συναισθήματα και εντυπώσεις
- 7) Ποιες λειτουργίες της πλατφόρμας που παρείχε το υπουργείο σας φάνηκαν χρήσιμες ή βοηθητικές; Ποιές λειτουργίες θα επιθυμούσατε που δεν υπήρχαν ;
- 8) Η διαδικτυακή διδασκαλία της μουσικής ανέδειξε εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στη δια ζώσης εκπαίδευση; Αν ναι, ποιά ;
- 9) Θεωρείτε την εμπειρία σας στη διαδικτυακή εκπαίδευση περισσότερο θετική ή αρνητική; Ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά στοιχεία που εντοπίζετε;
- 10) Πιστεύετε ότι μετά από όλη αυτή την κατάσταση θα υπάρχουν συνέπειες όταν οι μαθητές βρεθούν ξανά στον φυσικό χώρο διδασκαλίας; Τι σας ανησυχεί για το μέλλον;
- 11) Πώς κρίνετε την απόδοση των μαθητών/συμμεθητών σας στη διαδικτυακή εκπαίδευση συγκριτικά με τη δια ζώσης; Με ποιους τρόπους θα γίνει η αξιολόγησή τους;
- 12) Νιώθετε πως επηρέασε την δική σας αποτελεσματικότητα η διδασκαλία της μουσικής μέσω του διαδικτύου; Πώς βιώνετε αυτή την αλλαγή;

Παράρτημα II: Έντυπο συναίνεσης

Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Μουσικών Σπουδών

Μάθημα: «ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Ι: ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ»

Ακαδημαϊκό Έτος 2021

Επιβλέπουσες καθηγήτριες: Ζωή Διονυσίου, Μίτση Ακογιούνου

Ερευνήτρια: Μαρία Χειμαριώτη (email:mar_xmr@yahoo.gr, τηλ:6946348259)

Έντυπο συναίνεσης για την συμμετοχή σε ερευνητική εργασία

Τίτλος ερευνητικής εργασίας: «Τρόποι διαχείρισης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας εν μέσω πανδημίας στο ελληνικό σχολείο: Απόψεις καθηγητών μουσικής».

Σκοπός ερευνητικής εργασίας: Να διερευνηθούν και να καταγραφούν οι απόψεις και τα συναισθήματα των καθηγητών της μουσικής, στην πρωτοφανή εποχή της πανδημίας που ζούμε, ως προς τις αλλαγές που έχουν βιώσει, τις προκλήσεις και τις προσδοκίες τους για τη συνέχεια της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Διαδικασία: Η συνέντευξη θα ηχογραφηθεί και θα βρίσκεται στην κατοχή της ερευνήτριας. Το όνομα του/της καθηγητή/τριας που θα συμμετέχει, ή άλλα προσωπικά δεδομένα που μπορεί να ταυτοποιήσουν τον/την καθηγητή/τρια δεν θα συμπεριληφθούν στην έρευνα. Η συμμετοχή του/της καθηγητή/τριας είναι εθελοντική και σε οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να αποχωρήσει.

Κίνδυνοι και ενοχλήσεις: Δεν υπάρχει κίνδυνος που να συνοδεύει τις συνεντεύξεις.

Συμμετοχή και αποχώρηση: Ο κάθε καθηγητής/-τρια μπορεί να επιλέξει να συμμετέχει ή όχι στην παρούσα έρευνα. Η συμμετοχή σε αυτή την έρευνα είναι εθελοντική. Μπορεί επίσης να αρνηθεί να απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση και να παραμείνει στην έρευνα.

Δημοσίευση δεδομένων: Η συμμετοχή του καθηγητή/τριας, συνεπάγεται ότι συμφωνεί με την δημοσίευση των αποτελεσμάτων της, με την προϋπόθεση ότι οι πληροφορίες θα είναι ανώνυμες. Τα δεδομένα θα κωδικοποιηθούν και θα χρησιμοποιηθούν χωρίς να εμφανίζεται το όνομα των συμμετεχόντων ή οποιοδήποτε προσωπικό δεδομένο.

Πληροφορίες: Μπορείτε να κάνετε οποιαδήποτε ερώτηση στην ερευνήτρια για ό,τι πληροφορίες θέλετε.

Συναίνεση για ηχογράφιση: Ζητείται η συναίνεση σας για την ηχογράφιση της συνέντευξης.

Ημερομηνίας: / / /2021

Υπογραφή του/της συμμετέχοντα/ουσας καθηγητή/τριας

Υπογραφή